HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a treia)

18 iulie 2013 *

„Cetățenia Uniunii — Articolele 20 TFUE și 21 TFUE — Dreptul de liberă circulație și de ședere — Ajutor pentru formare acordat resortisantului unui stat membru pentru studii efectuate într-un alt stat membru — Obligația de reședință în statul membru de origine timp de cel puțin trei ani înaintea începerii studiilor”

În cauzele conexate C-523/11 și C-585/11,

având ca obiect cereri de decizie preliminară formulate în temeiul articolului 267 TFUE de Verwaltungsgericht Hannover (Germania) și de Verwaltungsgericht Karlsruhe (Germania), prin deciziile din 5 octombrie și, respectiv, din 16 noiembrie 2011, primite de Curte la 13 octombrie și, respectiv la 24 noiembrie 2011, în procedurile

Laurence Prinz

împotriva

Region Hannover (C-523/11),

și

Philipp Seeberger

împotriva

Studentenwerk Heidelberg (C-585/11),

CURTEA (Camera a treia),

compusă din domnul M. Ilešič, președinte de cameră, domnul K. Lenaerts, vicepreședinte al Curții, îndeplinind funcția de judecător al Camerei a treia, domnii E. Jarašiūnas, A. Ó Caoimh (raportor) și C. G. Fernlund, judecători,

avocat general: doamna E. Sharpston,

grefier: doamna A. Impellizzeri, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 29 noiembrie 2012,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru domnul Seeberger, de M. Y. Popper, Rechtsanwalt;

* Limba de procedură: germana.

— pentru guvernul german, de T. Henze și de J. Möller, în calitate de agenți;

— pentru guvernul danez, de V. Pasternak Jørgensen și de C. Thorning, în calitate de agenți;

— pentru guvernul elen, de G. Papagianni, în calitate de agent;

— pentru guvernul olandez, de B. Koopman și de C. Wissels, în calitate de agenți;

— pentru guvernul austriac, de C. Pesendorfer și de G. Eberhard, în calitate de agenți;

— pentru guvernul finlandez, de M. Pere și de J. Leppo, în calitate de agenți;

— pentru guvernul suedez, de A. Falk, de C. Stege și de U. Persson, în calitate de agenți;

— pentru Comisia Europeană, de S. Grünheid, de D. Roussanov și de V. Kreuschitz, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 21 februarie 2013,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererile de decizie preliminară privesc interpretarea articolelor 20 TFUE și 21 TFUE.

2 Aceste cereri au fost prezentate în cadrul unor litigii între doamna Prinz, cetățean german, pe de o parte, și Region Hannover (Regiunea Hanovra, Serviciul de ajutor pentru formare), pe de altă parte și, respectiv, domnul Seeberger, de asemenea cetățean german, pe de o parte, și Studentenwerk Heidelberg, Amt für Ausbildungsförderung (Serviciul de asistență pentru studenți Heidelberg, Biroul de ajutoare pentru formare, denumit în continuare „Studentenwerk”), pe de altă parte, cu privire la dreptul la un ajutor pentru formare pentru studii efectuate în instituții de învățământ situate în alte state membre decât Republica Federală Germania.

Cadrul juridic

3 Sub titlul „Formarea în străinătate”, articolul 5 din Legea federală privind încurajarea educației și a formării [Bundesgesetz über individuelle Förderung der Ausbildung (Bundesausbildungsförderungsgesetz)], astfel cum a fost modificată, la 1 ianuarie 2008, prin Legea a douăzeci și doua de modificare a Legii federale privind încurajarea educației și a formării (BGB1. I, p. 3254, denumită în continuare „BAföG”), prevede:

„(1) Domiciliul permanent în sensul prezentei legi este stabilit în locul în care se află, nu doar temporar, centrul de interese al persoanei interesate, fără a fi obligatoriu să existe voința de a se stabili în acest loc cu titlu permanent; o persoană care beneficiază de dreptul de ședere într-un loc numai în scopul formării nu are domiciliul permanent stabilit în acest loc.

(2) Studenții al căror domiciliu permanent se află pe teritoriul Germaniei și care efectuează studii într-o instituție de formare situată în străinătate beneficiază de ajutor pentru formare dacă:

[...]

3. studentul este admis sau își continuă formarea într-o instituție de formare a unui stat membru al Uniunii Europene sau în Elveția.

[...]"

4 Articolul 6 din BAföG, intitulat „Acordarea ajutorului pentru formare în străinătate cetățenilor germani", prevede că cetățenii germani al căror domiciliu permanent se află în alt stat, unde frecventează o instituție de formare sau de unde frecventează o instituție situată într-un stat vecin, pot beneficia de ajutor pentru formare atunci când împrejurările specifice ale cazului concret o justifică.

5 Articolul 16 din BAföG, intitulat „Durata de acordare a ajutorului pentru formare în străinătate", are următorul cuprins:

„(1) Pentru o formare în străinătate în sensul articolului 5 alineatul (2) punctul 1 sau alineatul (5), ajutorul pentru formare se acordă pentru o perioadă de maximum un an [...]

[...]

(3) În cazurile prevăzute la articolul 5 alineatul (2) punctele 2 și 3, ajutorul pentru formare se acordă fără a se ține seama de restricția temporală prevăzută la alineatele (1) și (2); totuși, în cazurile prevăzute la articolul 5 alineatul (2) punctul 3, ajutorul pentru formare este acordat pentru o perioadă mai mare de un an numai atunci când, la începutul unei ședere în străinătate după 31 decembrie 2007, studentul are domiciliul permanent pe teritoriul german de cel puțin trei ani."

Istoricul litigiilor principale și întrebările preliminare

Cauza C-523/11

6 Doamna Prinz, născută în anul 1991 în Germania, a trăit timp de zece ani împreună cu familia sa în Tunisia, unde tatăl său era angajat al unei întreprinderi germane. După întoarcerea în Germania în cursul lunii ianuarie 2007, reclamanta a absolvit școala la Frankfurt (Germania), unde a obținut bacalaureatul („Abitur") în luna iunie 2009. La 1 septembrie 2009, a început studiile la Universitatea Erasmus din Rotterdam (Țările de Jos).

7 Printr-o decizie din 30 aprilie 2010, în răspuns la o cerere de ajutor pentru formare formulată de doamna Prinz la 18 august 2009 pentru anul universitar 2009/2010, Region Hannover a acordat acest ajutor pentru perioada septembrie 2009-august 2010.

8 Cererea de ajutor formulată de doamna Prinz pentru anul universitar 2010/2011 a fost în schimb respinsă printr-o decizie din 4 mai 2010, pentru motivul că reclamanta, întrucât nu îndeplinea condiția privind reședința stabilită de BAföG, nu avea dreptul la ajutor pentru formare pe durată nedeterminată, având în vedere că drepturile sale erau limitate, în temeiul articolului 16 alineatul (3) din legea menționată, la o perioadă de un an.

9 La 1 iunie 2010, doamna Prinz a formulat o acțiune împotriva acestei decizii. Aceasta a arătat că îndeplinea condiția menționată, având în vedere că avusese reședința în Germania din luna septembrie 1993 până în luna aprilie 1994 și din luna ianuarie 2007 până în luna august 2009, cu alte cuvinte timp de trei ani și patru luni. Reclamanta a susținut de asemenea că condiția privind reședința stabilită de BAföG este contrară articolului 21 TFUE și a invocat legăturile pe care le-a întreținut cu statul membru în cauză, arătând că s-a născut pe teritoriul acestuia, că are cetățenia germană, că a părăsit

acest stat membru exclusiv ca urmare a transferului tatălui său și că a menținut legături permanente cu țara sa de origine. Potrivit doamnei Prinz, o ședere cu o durată suplimentară de patru luni nu ar fi consolidat în mod semnificativ aceste legături.

10 Region Hannover susține că perioada minimă de trei ani prevăzută la articolul 16 alineatul (3) din BAföG trebuie să fie, în mod obligatoriu, neîntreruptă. Această lege nu ar încălca în niciun fel dreptul Uniunii privind libera circulație și ședere, având în vedere că acest drept nu ar impune statelor membre nicio obligație de a acorda un ajutor, fără limitare, resortisanților proprii.

11 Instanța de trimitere ridică problema compatibilității cu dreptul Uniunii a unei condiții privind reședința precum cea în discuție în litigiul principal. Aceasta consideră că, similar condiției aplicabile înainte de intrarea în vigoare a Legii a douăzeci și doua de modificare a Legii federale privind încurajarea educației și a formării, și anume obligația privind efectuarea unor studii de o durată minimă de un an într-o instituție de formare germană, condiția în discuție în litigiul principal ar putea fi de natură să descurajeze un cetățean al Uniunii să înceapă o formare în alt stat membru, având în vedere că, după o perioadă de un an, nu va mai beneficia de ajutorul pentru formare. Deși, potrivit acestei instanțe, poate fi legitim ca un stat membru să acorde ajutoare pentru formare numai studenților care au dovedit un anumit grad de integrare în societatea acestui stat membru, criteriul întemeiat pe o ședere continuă de trei ani în Germania înainte de începerea șederii în străinătate nu este de natură să dovedească existența acestei integrări.

12 În aceste condiții, Verwaltungsgericht Hannover a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Constituie o restricție nejustificată în temeiul dreptului [Uniunii] adusă dreptului de liberă circulație și de ședere al cetățenilor Uniunii, recunoscut la articolele 20 [TFUE] și 21 [TFUE], faptul că unui resortisant german, care are domiciliul permanent pe teritoriul național și care efectuează studii într-o instituție de formare dintr-un stat membru al Uniunii Europene, i se acordă numai pentru un an ajutorul pentru formare prevăzut de [(BAföG)], pentru frecventarea acestei instituții de formare străine, întrucât, la începutul șederii în străinătate, nu avea domiciliul permanent pe teritoriul german de cel puțin trei ani?”

Cauza C-585/11

13 Domnul Seeberger, născut în Germania în anul 1983, a trăit în această țară până în anul 1994 împreună cu părinții săi, de asemenea cetățeni germani. Acesta a frecventat școala primară la München (Germania), din 1989 până în 1994, și ulterior un liceu. Din 1994 până în luna decembrie 2005, a avut reședința împreună cu părinții săi în Mallorca (Spania), unde tatăl său desfășura o activitate independentă de consultant de afaceri.

14 În cursul lunii ianuarie 2006, părinții domnului Seeberger s-au instalat la Köln (Germania). Deși domnul Seeberger nu a fost înscris în Registrul de evidență a populației din München decât începând din 26 octombrie 2009, acesta afirmă că avea domiciliul permanent în Germania începând din luna ianuarie 2006.

15 În luna septembrie 2009, domnul Seeberger a început să studieze științe economice la universitatea din Insulele Baleare, la Palma de Mallorca (Spania), și a introdus la Studentenwerk o cerere de ajutor pentru această formare.

16 Studentenwerk a respins această cerere pentru motivul că, având în vedere că nu îndeplinea condiția privind reședința, prevăzută la articolul 16 alineatul (3) din BAföG, reclamantul nu putea să beneficieze de acest ajutor, în temeiul articolului 5 alineatul (2) prima teză punctul 3 din legea menționată.

17 Invocând dreptul său la libera circulație în calitate de cetățean al Uniunii, domnul Seeberger a introdus o reclamație împotriva acestei decizii, care a fost respinsă de Studentenwerk printr-o decizie din 14 iunie 2010.

18 Într-o acțiune introdusă la Verwaltungsgericht Karlsruhe, domnul Seeberger a susținut că condiția privind reședința prevăzută la articolul 16 alineatul (3) din BAföG aducea atingere dreptului său de liberă circulație, din moment ce aceasta îl obliga fie să renunțe la un domiciliu permanent în alt stat membru, fie să își transfere din nou domiciliul permanent în timp util în Germania pentru a nu compromite acordarea unui ajutor pentru formare pentru studiile urmate în Spania. În această privință, el subliniază că admiterea sa pentru efectuarea studiilor superioare este recunoscută doar în Spania și că dorește să își finalizeze complet studiile în acest stat membru.

19 Studentenwerk arată că, întrucât obligația de reședință prevăzută de BAföG este aplicabilă în aceeași măsură tuturor resortisanților proprii, ea este admisibilă și în privința cetățenilor Uniunii din alte state membre care au dreptul de liberă circulație. Această obligație ar concretiza doar interesul legitim al statului membru care oferă prestații sociale de a limita acordarea acestor prestații din bugetul public, finanțat din impozite, la categorii de persoane care pot demonstra o minimă legătură cu statul membru care acordă prestația.

20 În decizia de trimitere, Verwaltungsgericht Karlsruhe constată că condiția privind reședința în discuție în litigiul principal nu se aplică ajutorului pentru o formare urmată în Germania. Acesta arată că o astfel de condiție privind reședința, din cauza inconvenientelor pe plan personal, a costurilor suplimentare, precum și a eventualelor întârzieri pe care le implică, ar putea fi de natură să îi descurajeze pe unii cetățeni ai Uniunii să părăsească Germania în scopul efectuării unor studii în alt stat membru. Această instanță are îndoieli cu privire la aspectul dacă este justificată cerința potrivit căreia solicitantul ajutorului trebuie să își fi stabilit domiciliul în Germania de cel puțin trei ani în momentul în care începe să urmeze formarea și ridică problema dacă un anumit grad de integrare în societatea acestui stat membru, pe care acesta din urmă poate să o impună în mod legitim, nu ar trebui recunoscut în prezenta cauză principală pentru faptul că reclamantul, cetățean german, a fost crescut de părinții săi în Germania și a urmat școala pe teritoriul său până când a trecut în clasa a VI-a, când s-a mutat din acest stat, la vârsta de doisprezece ani, împreună cu familia sa, pentru motivul că tatăl său și-a exercitat drepturile în temeiul articolelor 45 TFUE și 49 TFUE. Potrivit instanței menționate, un criteriu întemeiat pe o dată precisă și pe perioada de trei ani care precedă debutul formării în străinătate pare, *a priori*, a fi prea puțin în măsură să dovedească integrarea cerută.

21 În aceste condiții, Verwaltungsgericht Karlsruhe a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Dreptul Uniunii se opune unei reglementări naționale în temeiul căreia acordarea ajutorului pentru formare în vederea efectuării studiilor în alt stat membru este refuzată exclusiv pentru motivul că, la momentul începerii studiilor, solicitantul, care și-a exercitat dreptul de liberă circulație, nu avea domiciliul permanent în statul de origine de cel puțin trei ani?”

Cu privire la întrebările preliminare

22 Prin intermediul acestor întrebări, care trebuie analizate împreună, instanțele de trimitere solicită să se stabilească, în esență, dacă articolele 20 TFUE și 21 TFUE trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări a unui stat membru care subordonează acordarea, pentru o perioadă mai mare de un an, a unui ajutor pentru formare pentru studii efectuate în alt stat membru unei condiții unice, precum cea prevăzută la articolul 16 alineatul (3) din BAföG, care impune solicitantului să fi avut un domiciliu permanent, în sensul acestei legi, pe teritoriul național timp de cel puțin trei ani înainte de începerea studiilor menționate.

23 Trebuie amintit mai întâi că, în calitate de resortisanți germani, doamna Prinz și domnul Seeberger se bucură de statutul de cetățeni ai Uniunii în temeiul articolului 20 alineatul (1) TFUE și, prin urmare, au posibilitatea de a se prevala, inclusiv, dacă este cazul, în raport cu statul lor membru de origine, de drepturile aferente unui astfel de statut (a se vedea Hotărârea din 26 octombrie 2006, Tas-Hagen și Tas, C-192/05, Rec., p. I-10451, punctul 19, și Hotărârea din 23 octombrie 2007, Morgan și Bucher, C-11/06 și C-12/06, Rep., p. I-9161, punctul 22).

24 După cum s-a pronunțat Curtea în mai multe rânduri, statutul de cetățean al Uniunii are vocația de a fi statutul fundamental al resortisanților statelor membre, ceea ce permite acelor resortisanți care se găsesc în aceeași situație să obțină același tratament juridic în domeniul de aplicare *ratione materiae* al Tratatului FUE, independent de cetățenia acestora și fără a aduce atingere excepțiilor prevăzute în această privință (Hotărârea din 20 septembrie 2001, Grzelczyk, C-184/99, Rec., p. I-6193, punctul 31, Hotărârea din 11 iulie 2002, D'Hoop, C-224/98, Rec., p. I-6191, punctul 28, și Hotărârea din 21 februarie 2013, N. C-46/12, punctul 27).

25 Printre situațiile care intră în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii figurează cele referitoare la exercitarea libertăților fundamentale garantate de tratat, în special cele care intră sub incidența libertății de circulație și de ședere pe teritoriul statelor membre, astfel cum sunt recunoscute prin articolul 21 TFUE (Hotărârea Tas-Hagen și Tas, citată anterior, punctul 22, Hotărârea din 11 septembrie 2007, Schwarz și Gootjes-Schwarz, C-76/05, Rep., p. I-6849, punctul 87 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea Morgan și Bucher, citată anterior, punctul 23).

26 În această privință, trebuie amintit că, astfel cum au subliniat guvernul german și Comisia, deși statele membre sunt competente, în temeiul articolului 165 alineatul (1) TFUE, în ceea ce privește conținutul învățământului și organizarea sistemelor lor educaționale, ele trebuie să exercite această competență cu respectarea dreptului Uniunii și, în special, a dispozițiilor tratatului privind libertatea de circulație și de ședere pe teritoriul statelor membre, astfel cum este recunoscută prin articolul 21 alineatul (1) TFUE (a se vedea Hotărârea Morgan și Bucher, citată anterior, punctul 24 și jurisprudența citată).

27 În continuare, trebuie să se sublinieze că o reglementare națională care dezavantajează anumiți resortisanți naționali pentru simplul fapt că aceștia și-au exercitat libertatea de circulație și de ședere într-un alt stat membru constituie o restricție privind libertățile recunoscute oricărui cetățean al Uniunii prin articolul 21 alineatul (1) TFUE (a se vedea Hotărârea din 18 iulie 2006, De Cuyper, C-406/04, Rec., p. I-6947, punctul 39, Hotărârea Tas-Hagen și Tas, citată anterior, punctul 31, precum și Hotărârea Morgan și Bucher, citată anterior, punctul 25).

28 Astfel, facilitățile oferite de tratat în materie de circulație a cetățenilor Uniunii nu ar putea produce efecte depline dacă un resortisant al unui stat membru ar putea fi descurajat să le exercite ca urmare a obstacolelor datorate șederii sale în alt stat membru în temeiul unei reglementări din statul său de origine care îl sancționează pentru simplul fapt că a exercitat aceste facilități (a se vedea în acest sens Hotărârea D'Hoop, citată anterior, punctul 31, Hotărârea din 29 aprilie 2004, Pusa, C-224/02, Rec., p. I-5763, punctul 19, precum și Hotărârea Morgan și Bucher, citată anterior, punctul 26).

29 Această considerație este deosebit de importantă în domeniul educației, având în vedere obiectivele urmărite de articolul 6 litera (e) TFUE și de articolul 165 alineatul (2) a doua liniuță TFUE, și anume, printre altele, favorizarea mobilității studenților și a profesorilor (a se vedea Hotărârea D'Hoop, citată anterior, punctul 32, Hotărârea din 7 iulie 2005, Comisia/Austria, C-147/03, Rec., p. I-5969, punctul 44, precum și Hotărârea Morgan și Bucher, citată anterior, punctul 27).

30 În consecință, din moment ce un stat membru prevede un sistem de ajutoare pentru formare care permite studenților să beneficieze de astfel de ajutoare în cazul în care efectuează studii în alt stat membru, acesta trebuie să se asigure că modalitățile de alocare a respectivelor ajutoare nu creează o restricție nejustificată a dreptului de circulație și de ședere pe teritoriul statelor membre prevăzut la articolul 21 TFUE (a se vedea Hotărârea Morgan și Bucher, citată anterior, punctul 28).

31 Trebuie să se constate că o condiție privind reședința neîntreruptă de trei ani, precum cea prevăzută la articolul 16 alineatul (3) din BAföG, chiar și atunci când se aplică fără distincție resortisanților germani și celorlalți cetățeni ai Uniunii, constituie o restricție privind dreptul de liberă circulație și de ședere de care se bucură toți cetățenii Uniunii în temeiul articolului 21 TFUE.

32 O astfel de condiție este de natură să descurajeze resortisanți naționali, precum reclamanții din litigiile principale, să își exercite libertatea de circulație și de ședere în alt stat membru, ținând cont de efectul pe care îl poate avea exercitarea acestei libertăți asupra dreptului la ajutorul pentru formare.

33 Potrivit unei jurisprudențe constante, o reglementare de natură să restrângă o libertate fundamentală garantată de tratat nu poate fi justificată din perspectiva dreptului Uniunii decât dacă este întemeiată pe considerații obiective de interes general independente de cetățenia persoanelor vizate și dacă este proporțională cu obiectivul urmărit în mod legitim de dreptul național (a se vedea Hotărârile citate anterior De Cuyper, punctul 40, Tas-Hagen și Tas, punctul 33, precum și Morgan și Bucher, punctul 33). Din jurisprudența Curții reiese, de asemenea, că o măsură este proporțională atunci când, fiind aptă pentru realizarea obiectivului urmărit, nu depășește ceea ce este necesar pentru atingerea acestuia (Hotărârile De Cuyper, citată anterior, punctul 42, Morgan și Bucher, citată anterior, punctul 33, precum și Hotărârea din 13 decembrie 2012, Caves Krier Frères, C-379/11, punctul 48 și jurisprudența citată).

34 În prezentele cauze, guvernul german arată că BAföG este întemeiată pe considerații obiective de interes general. Articolul 16 alineatul (3) din această lege ar permite astfel garantarea faptului că ajutorul pentru formare pentru un ciclu complet de studii în străinătate este acordat doar studenților care au dovedit un grad de integrare suficient în societatea germană. Cerința unui prag minim de integrare ar conserva, așadar, sistemul național de ajutor pentru formare pentru studii în străinătate prin protejarea statului care acordă prestația împotriva unei sarcini economice nerezonabile.

35 Potrivit guvernului menționat, este, prin urmare, legitim să fie susținuți financiar, pentru efectuarea unui ciclu complet de studii în străinătate, doar studenții care fac dovada unei legături de integrare suficiente cu Germania, această dovadă fiind, în mod invariabil, făcută de un student în măsură să îndeplinească condiția privind reședința neîntreruptă timp de trei ani.

36 În această privință, trebuie amintit că, desigur, Curtea a recunoscut că poate fi legitim ca un stat membru să acorde astfel de ajutoare numai studenților care au dovedit un anumit grad de integrare în societatea statului menționat, cu scopul de a evita ca acordarea ajutoarelor, care vizează acoperirea cheltuielilor de întreținere ale studenților care provin din alte state membre, să devină o sarcină nerezonabilă, care ar putea avea consecințe asupra nivelului global al ajutorului care poate fi acordat de către acest stat și că, dacă există riscul ca un stat membru să suporte o astfel de sarcină nerezonabilă, se pot aplica, în principiu, considerații similare în ceea ce privește acordarea de către acesta a unor ajutoare pentru formare studenților care doresc să efectueze studii în alte state membre (Hotărârea Morgan și Bucher, citată anterior, punctele 43 și 44 și jurisprudența citată).

37 Cu toate acestea, potrivit unei jurisprudențe constante, dovada cerută de un stat membru pentru a susține existența unei legături reale de integrare nu trebuie să aibă un caracter prea exclusiv, favorizând în mod nejustificat un element care nu este în mod necesar reprezentativ pentru gradul real și efectiv al legăturii dintre solicitant și acest stat membru, cu excluderea oricărui alt element reprezentativ (a se vedea Hotărârea D'Hoop, citată anterior, punctul 39, Hotărârea din 21 iulie 2011, Stewart, C-503/09, Rep., p. I-6497, punctul 95, și Hotărârea din 4 octombrie 2012, Comisia/Austria, C-75/11, punctul 62).

38 Deși existența unui anumit grad de integrare poate fi considerată ca fiind dovedită prin constatarea potrivit căreia un student a avut, o anumită perioadă, reședința în statul membru unde solicită să beneficieze de ajutor pentru formare, o condiție unică privind reședința, precum cea în discuție în litigiul principal, riscă, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 95 din concluzii, să excludă de

la ajutorul menționat studenți care, în pofida faptului că nu au locuit o perioadă neîntreruptă de trei ani în Germania imediat înainte de începerea studiilor în străinătate, sunt totuși suficient de legați de societatea germană. Aceasta poate fi situația în cazul în care studentul are cetățenia statului membru în cauză și a fost școlarizat în acest stat o perioadă semnificativă sau ca urmare a altor factori, precum, în special, familia, încadrarea în muncă, competențele lingvistice sau existența altor legături sociale sau economice. În plus, alte dispoziții ale reglementării în discuție în litigiul principal permit ele însele ca alți factori decât reședința solicitantului ajutorului să poată fi relevanți, atât pentru a stabili centrul relațiilor persoanei interesate, cât și pentru a determina dacă condițiile de acordare a ajutorului în discuție sunt îndeplinite în cazul resortisanților naționali care și-au stabilit reședința în străinătate.

39 Ținând seama de cele de mai sus, este de competența instanței naționale să efectueze verificările necesare în scopul de a aprecia dacă persoanele interesate dovedesc legături suficiente cu societatea germană, de natură să demonstreze integrarea lor în aceasta din urmă.

40 Rezultă că o condiție unică privind reședința neîntreruptă timp de trei ani, precum cea în discuție în litigiul principal, are un caracter prea general și exclusiv și depășește ceea ce este necesar pentru a atinge obiectivele urmărite și nu poate, în consecință, să fie considerată ca fiind proporțională.

41 Având în vedere toate considerațiile de mai sus, trebuie să se răspundă la întrebările formulate că articolele 20 TFUE și 21 TFUE trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări a unui stat membru care subordonează acordarea, pentru o perioadă mai mare de un an, a unui ajutor pentru formare pentru studii efectuate în alt stat membru unei condiții unice, precum cea prevăzută la articolul 16 alineatul (3) din BAföG, care impune solicitantului să fi avut un domiciliu permanent, în sensul acestei legi, pe teritoriul național timp de cel puțin trei ani înainte de începerea studiilor menționate.

Cu privire la cheltuielile de judecată

42 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a treia) declară:

Articolele 20 TFUE și 21 TFUE trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări a unui stat membru care subordonează acordarea, pentru o perioadă mai mare de un an, a unui ajutor pentru formare pentru studii efectuate în alt stat membru unei condiții unice, precum cea prevăzută la articolul 16 alineatul (3) din Legea federală privind încurajarea educației și a formării [Bundesgesetz über individuelle Förderung der Ausbildung (Bundesausbildungsförderungsgesetz)], astfel cum a fost modificată, la 1 ianuarie 2008, prin Legea a douăzeci și doua de modificare a Legii federale privind încurajarea educației și a formării, care impune solicitantului să fi avut un domiciliu permanent, în sensul acestei legi, pe teritoriul național timp de cel puțin trei ani înainte de începerea studiilor menționate.

Semnături